

**Jan Zaremba, Teresa Cieřlikowska,  
Roman Loth**

---

**Sprawozdania z podróży naukowych  
za granicę**

---

Biuletyn Polonistyczny 10/30, 61-66

---

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

#### IV. SPRAWOZDANIA Z PODRÓŻY NAUKOWYCH ZA GRANICĘ

##### 1. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO FRANCJI (5 X 1966 - 4 III 1967)

Pobyty we Francji umożliwiło mi uzyskanie stypendium Rządu Francuskiego. Głównym jego celem było uzupełnienie materiałów dotyczących publicystyki francuskiej zajmującej się wykładami paryskimi Mickiewicza oraz prześledzenie kontaktów poety z przyjaciółmi francuskimi. Realizując to zadanie, zapoznałem się w dziale czasopism Bibliothèque Nationale w Paryżu z 22 artykułami oraz wzmiankami francuskimi dotyczącymi tego zagadnienia. Z ważniejszych sporządziłem odbitki i mikrofilmy. W Bibliotece Polskiej w Paryżu wyzyskałem informacje znajdujące się w korespondencji francuskich przyjaciół do Mickiewicza, a dotyczące wykładów paryskich poety.

Przy sposobności wykorzystałem również materiały Biblioteki Polskiej z zakresu literatury staropolskiej, jak np. dokumenty dotyczące życiorysu Jana Andrzeja Morsztyna i listy Urszuli Radziwiłłowej i jej męża, Michała Radziwiłła. Sporządziłem także odbitki wierszy J.A.Morsztyna i D.Naborowskiego, a w Bibliothèque Nationale odszukałem i zmikrofilmowałem - wspomnianą przez J.Starnawskiego - przedmowę Kromera do wydania "Polonii". Sporządziłem też odbitkę z druku Franciszka Rosseta, który to druk był pierwowzorem wierszowanej noweli Potockiego "Lidia".

W czasie pobytu we Francji miałem możliwość prowadzenia pracy i w innym kierunku. W Bibliotece Narodowej w Paryżu w Sekcji Polskiej Opracowywania Zbiorów zapoznałem się z nowo powstającymi kartotekami poloników, obejmującymi na razie druki anonimowe. Zrobiłem również wyciągi ze znajdującego się w Bi-

bliotece Polskiej w Paryżu maszynopisu zawierającego katalogi poloników bibliotek południowej Francji.

Z wiosną 1943 r. rozpoczęto we Francji, przy pomocy przebywających tam wówczas Polaków, opracowywanie wykazu poloników w szerokim tego słowa znaczeniu, bo nie tylko książek pisanych przez Polaków, lecz także pozycji, których autorami byli cudzoziemcy, ale które w całości lub w części dotyczyły spraw polskich. Zamieszczono tam również prace autorów pochodzenia polskiego. Poszukiwania objęły we wspomnianej części Francji głównie biblioteki municypalne i uniwersyteckie, z których kilka obejmowało skromne księgozbiory ówczesnych polskich lektoratów, w zasadzie jednak wszystkie biblioteki liczące ponad 50 000 woluminów.

Druki te są przeważnie odnotowane w bibliografii poloników we Francji zestawionej przez Jana Lorentowicza, ale znajdują się wśród nich pozycje tam pominięte, a warte na pewno uwagi i przeprowadzenia odpowiednich kwerend.

Oprócz wymienionych prac przeprowadziłem badania nad szkolnictwem francuskim w Narodowym Instytucie Pedagogicznym w Paryżu i w Międzynarodowym Ośrodku Studiów Pedagogicznych w Sèvres.

Doc.dr Jan Zaremba  
Wyższa Szkoła Pedagogiczna  
w Katowicach

## 2. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO FRANCJI (28 XI 1966 - 30 V 1967)

Stypendium Uniwersytetu w Bordeaux, zamienione później na stypendium Rządu Francuskiego, umożliwiło mi pobyt w Bordeaux. Pracowałam tam w Institut de Littérature et de Techniques Artistiques de Masse (ILTAM). Przez cały czas pobytu w Instytucie byłam w kontakcie z prof. R.Escarpitem, dyrektorem tej placówki, oraz jego współpracownikami. Instytut powstał w roku 1959 jako Centre de Sociologie des Faits Littéraires, z inicjatywy prof. Escarpita, który w toku badań nad literaturą

porównawczą uznał za konieczne rozszerzenie prac badawczych nad problematyką faktu literackiego. Dla określania zjawisk literackich przyjął za niezbędny warunek rozpatrywanie recepcji utworu literackiego oraz zależności i oddziaływania na literaturę różnych środków przekazu dzieła sztuki.

W r. 1966 Centre de Sociologie des Faits Littéraires uległ reorganizacji i przekształceniu w Institut de Littérature et de Techniques Artistiques de Masse. Nazwa: Centre de Sociologie des Faits Littéraires została zachowana dla jednego z działów Instytutu, w którym, jak i w Centre du Livre de Masse, koncentrują się badania nad recepcją literatury w środowisku urzędniczym i robotniczym (w okręgu Girondy). Temat ten jest przedmiotem rozprawy doktorskiej jednego z pracowników ILTAMu. U podstaw tych prac tkwią głębsze ambicje, mające prowadzić ku badaniom nad zainteresowaniami literaturą masową.

Oprócz wymienionych tu działów istnieją w ILTAMie również inne, jak Seminarium Literatury Ogólnej (Séminaire de Littérature Générale), a także Groupe d'Études de Vocabulaire Artistique et Littéraire, w którym przy współudziale specjalistów z różnych kontynentów opracowuje się Słownik Terminów Literackich. Zadanie to zostało powierzone ILTAMowi przez Association Internationale de Littérature Comparée na zjeździe w Chapel Hill (USA). Inny dział Instytutu - Centre de Formation des Journalistes - zajmuje się zagadnieniami prasoznawstwa.

Obok działalności naukowobadawczej ILTAM prowadzi akcję dydaktyczną na trzech poziomach: 1. dla działaczy kulturalno-oświatowych, 2. dla studentów, 3. dla doktorantów.

Od chwili przybycia do Bordeaux do końca I semestru słuchałam wykładów z literatury porównawczej prowadzonych przez prof. R. Escarpita oraz jego współpracowników z Katedry Literatury Porównawczej.

Korzystając z możliwości pogłębienia znajomości języka francuskiego, brałam udział w zajęciach prowadzonych na kilkustopniowych kursach dla obcokrajowców, jak również w ćwiczeniach w laboratorium audiowizualnym, prowadzonych przez prof. Gohier, kierownika Centre d'Études de la Langue Française pour les Étrangers.

Przez cały czas pobytu w Bordeaux zbierałam materiały w zakresie interesujących mnie zagadnień, związanych z najnowszym warsztatem współczesnej prozy artystycznej. Korzystałam z kilku bibliotek w Bordeaux; oprócz bibliotek przyuniwersyteckich: biblioteki głównej, biblioteki ILTAMU i Bibliothèque des Classiques, także z Bibliothèque Municipale i Bibliothèque de Centre Régional de Documentation Pédagogique.

Ze względu na występujące tam problemy literatury współczesnej poświęcałam sporo czasu lekturze czasopism - naukowych i literackich - bieżących, takich jak "Tel QUEL", "Etudes Françaises", "Synthèse", "Le Nouvel Observateur", "Figaro Littéraire" i in. Śledziłam w nich m.in. dyskusje na temat strukturalizmu, "nouveau roman", na temat najnowszej prozy. Kompletowałam bibliografię nowych pozycji literackich - powieściowych, pozostających w zależności od "nouveau roman". Obserwowałam też aktualny stopień zainteresowania najnowszą twórczością powieściową innych krajów i jej przekładami na język francuski, jak to ma miejsce np. w wypadku pisarzy argentyńskich E.Sabato czy J.L.Borgesa. Starłam się również zapoznać z nowszymi lub najnowszymi pozycjami z literatury krytycznej, takimi jak J.P.Richarda "L'Univers imaginaire de Mallarmé", G.Genette'a "Figures", jak i ze studiami nad komparatystyką (np. "Joyce et Mallarmé" D.Haymana).

Dr Teresa Cieślukowska  
Katedra Teorii Literatury  
Uniwersytetu Łódzkiego

### 3. SPRAWOZDANIE Z POBYTU W NRD (18 IX - 1 X 1967)

W dniach 18 września - 1 października 1967 przebywałam w NRD - w ramach wymiany z Niemiecką Akademią Sztuk Pięknych. Celem pobytu było: 1) nawiązanie kontaktów z ośrodkami dokumentacyjnymi NRD, zorientowanie się w ich pracy i przeprowadzenie wstępnych rozmów dotyczących wymiany danych bibliograficznych oraz 2) opracowanie kasprowiczanów znajdujących się w archiwach drezdeńskich.

1. W pierwszej sprawie przeprowadziłem konsultacje z następującymi instytucjami: archiwum literackie Niemieckiej Akademii Sztuk Pięknych, oddział dokumentacji teatralnej tejże Akademii, oddział dokumentacji przy Instytucie Germanistyki Niemieckiej Akademii Nauk, redakcja "Jahresberichte für deutsche Sprache und Literatur", referat slawistyki Biblioteki Narodowej (Staatsbibliothek) w Berlinie, Instytut Slawistyki Niemieckiej Akademii Nauk, wydział teatralny wydawnictwa Henschel w Berlinie oraz redakcja "Deutsche Nationalbibliographie" w Lipsku. W rezultacie tych rozmów uzyskałem ogólną orientację w pracach bibliograficznych i dokumentacyjnych prowadzonych w NRD w dziedzinie nauki o literaturze, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki polonistycznej.

Polonistyka jako wyodrębniona dziedzina badawcza w NRD właściwie nie istnieje. Prace polonistyczne prowadzone są na uniwersytetach i w Instytucie Slawistyki Niemieckiej Akademii Nauk w szerszych ramach - problematyki slawistycznej. (W Instytucie Slawistyki rozpoczyna obecnie działalność pracownia literatur zachodniosłowiańskich, w której zagadnienia literatury polskiej będą mogły być traktowane w szerszym niż dotychczas zakresie). Nie istnieje również odrębna dokumentacja dla niemieckich poloników - są one notowane w ogólnych wydawnictwach bibliograficznych bądź w opracowaniach materiałowych obejmujących wszystkie literatury słowiańskie, a sporządzanych do użytku wewnętrznego w Instytucie Slawistyki. Na tym tle szczególnie dotkliwie daje się we znaki brak bibliografii zawartości czasopism - nie istniejącej ani w NRD, ani w Niemieckiej Republice Federalnej; pozostawia to poza zakresem możliwości dokumentacyjnych polonika drukowane w czasopismach, z wyjątkiem niektórych tylko opracowań o charakterze ogólnym, notowanych w materiałach Instytutu Slawistyki.

Konkretne rezultaty przyniósł kontakt z Instytutem Slawistyki Niemieckiej Akademii Nauk, od którego Instytut Badań Literackich otrzyma komplet powielonych materiałów, obejmujących m.in. wybór pozycji czasopiśmienniczych dotyczących literatury polskiej. Również kontakt z działem teatralnym Henschelverlag pozwolił na nawiązanie współpracy, polegającej na wymianie danych dotyczących inscenizacji sztuk polskich na sce-

nach NRD oraz odwrotnie, łącznie z ważniejszymi recenzjami poszczególnych wystawień.

Ponadto miałem okazję zapoznać się z metodami pracy redakcji "Jahresberichte für deutsche Sprache und Literatur" (wydawnictwa Niemieckiej Akademii Nauk) oraz "Deutsche Nationalbibliographie".

2. W drugiej sprawie - udało mi się dotrzeć do dokumentów dotyczących Jana Kasprowicza, znajdujących się w Standesamtarchiv w Dreźnie. Dokumenty te opracowałem dla przygotowywanego przeze mnie do druku kalendarium kasprowiczowskiego.

Mgr Roman Loth  
Instytut Badań Literackich PAN